

Τίτλος Προγράμματος: Μεταξύ Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης: Διερευνώντας τον Τομέα της Μετα-δευτεροβάθμιας – Μη Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και τις επιλογές των σπουδαστών των Δημόσιων Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (Δ.Ι.Ε.Κ. αρμοδιότητας Υπουργείου Παιδείας).

Κωδικός Προγράμματος: 0168-00, ΕΛΚΕ Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ερευνητική Ομάδα:

Επιστημονικώς Υπεύθυνη: Καθηγήτρια Άννα Τσατσαρώνη
Επιστημονικός Σύμβουλος: Καθηγητής Αθανάσιος Κατσής
Ερευνητές: Αντιγόνη Σαρακινιώτη, Ph.D Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου,
Μαρία Ματούση, Μ.Α. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου,
Βασίλειος Σαμαράς, Μ.Α. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Λέξεις κλειδιά: πρόσβαση, εκπαιδευτική επιλογή, δια βίου μάθηση, λόγος, υποκειμενικότητα

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το πλαίσιο της έρευνας

Το πρόγραμμα έχει ως στόχους αφενός να περιγράψει τις μετα-δευτεροβάθμιες εκπαιδευτικές διαδρομές που είναι διαθέσιμες στους νέους ενήλικες στην Ελλάδα και αφετέρου να διερευνήσει τις μεταβάσεις που επιλέγουν να κάνουν στις δομές της ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης, καθώς και σε εναλλακτικές διαδρομές που προωθούνται από τις πολιτικές της διά βίου μάθησης (ΔΒΜ).

Δύο συνθήκες έχουν αλλάξει το πλαίσιο μέσα στο οποίο οι νέοι λαμβάνουν αποφάσεις και αναπτύσσουν στρατηγικές για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων και των ευκαιριών στην Ελλάδα σήμερα. Αυτές είναι: α) η οικονομική κρίση, η βαθιά ύφεση και η ανεργία, και β) οι ευρωπαϊκοί / παγκόσμιοι λόγοι προώθησης της κατανόησης της εκπαίδευσης ως ένα ανοικτό χώρο δια βίου μάθησης (Ball, 2009, Grek et al., 2009).

Τα τελευταία χρόνια ο τομέας της μετα-δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα διευρύνεται, μια εξέλιξη η οποία οφείλεται στις πιέσεις για διεύρυνση της πρόσβασης και της συμμετοχής. Αυτό οδήγησε στην ανάπτυξη ενός μαζικού συστήματος Ανώτατης Εκπαίδευσης (Πανεπιστήμια και ΤΕΙ) και στη θεσμοθέτηση ενός μεταλυκειακού μη-τριτοβάθμιου τομέα επαγγελματικής κατάρτισης (δημόσια / ιδιωτικά ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ)). Τα ιδρύματα των δύο τομέων διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό από την άποψη των στόχων τους, της οργάνωσης, της παρεχόμενης γνώσης, των ειδικοτήτων που προσφέρονται και της σύνδεσής τους με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα ή την αγορά εργασίας.

Οι εκπαιδευτικές επιλογές των σπουδαστών επηρεάζονται από διαφορές στην εισαγωγή, την πιστοποίηση και τις προσφερόμενες ευκαιρίες για τους αποφοίτους. Τα ΙΕΚ εμφανίζονται στους νέους ως μια λύση, η οποία είναι εναλλακτική της ανώτατης εκπαίδευσης επειδή προσφέρουν διετή προγράμματα σπουδών για διάφορες ειδικότητες, προσαρμοζόμενα κάθε χρόνο στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Επιπλέον, η επιλογή των σπουδαστών γίνεται σε τοπικό επίπεδο κάθε ιδρύματος με βάση ευέλικτα κριτήρια επιλογής (π.χ. προηγούμενη εκπαίδευση, εργασιακή εμπειρία). Ιδιαίτερα, στους νέους από λιγότερο προνομιούχα κοινωνικο-οικονομικά περιβάλλοντα, τα ΙΕΚ «υπόσχονται» ότι θα τους εφοδιάσουν με αναγνωρισμένα επαγγελματικά προσόντα και θα τους «προστατεύσουν» από τον κίνδυνο της μακροχρόνιας ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού (Ματούση, 2012, Σαμαράς, 2012).

Η έρευνα σχετικά με τις εκπαιδευτικές επιλογές και τις μαθησιακές πορείες των ατόμων είναι εκτεταμένη, καλύπτοντας τις μεταβάσεις από την υποχρεωτική εκπαίδευση (Ball et al., 2000) στη μετα-υποχρεωτική / ανώτατη (Reay et al., 2005) και την εργασία (Bloomer και Hodgkinson, 2000). Στην υπάρχουσα κοινωνιολογική βιβλιογραφία, η επιλογή στην εκπαίδευση νοείται κυρίως ως μια κοινωνική διαδικασία. Οι κοινωνικές θεωρίες αναπαραγωγής, με κυριότερη τη συμβολή του Bourdieu για το κεφάλαιο και το habitus (1998) τροφοδοτούν τις κριτικές προσεγγίσεις για την επιλογή και θέτουν ζητήματα σχετικά με τις πολιτικές της διεύρυνσης, της πρόσβασης και της συμμετοχής στην εκπαίδευση.

Η θεωρητική συμβολή μας στη διερεύνηση του θέματος είναι ότι αναγνωρίζουμε την εξουσία, με τους όρους του Foucault, ως κύρια διάσταση των πολύπλοκων διαδικασιών επιλογής. Η έρευνά μας επικεντρώνεται στη μελέτη του λόγου των ατόμων ως φορέων εξουσίας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων- «υποκείμενα της επιλογής» (Foucault, 1988) και όχι μόνο ως υποκείμενα που καθορίζονται από τις κοινωνικές συνθήκες, όπως προτείνει η σχετική βιβλιογραφία στο μεγαλύτερο μέρος της.

Η Μέθοδος της έρευνας

Τα ερωτήματά μας είναι σχετικά με τις τροχιές της ζωής των ατόμων με απολυτήριο λυκείου και τις επιλογές που κάνουν αναφορικά με τις σπουδές και την εργασία τους. Βλέπουμε την παρούσα έρευνα ως την πρώτη προσπάθεια για την ανάπτυξη ενός ευρύτερου προγράμματος για τη διερεύνηση των «κινήσεων» και των πρακτικών των ατόμων στο χώρο της μετα-δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης/ κατάρτισης, της απασχόλησης και της δια βίου μάθησης στην Ελλάδα. Τα δεδομένα προέρχονται από ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις με καταρτιζόμενους από 8 δημόσια ΙΕΚ, τα οποία λειτουργούν σε προνομιούχες και σε λιγότερο προνομιούχες περιοχές της Αθήνας και της Κορινθίας.

Βασικά ερευνητικά αποτελέσματα

Οι πολλαπλές εκπαιδευτικές πορείες, που προκύπτουν από τις πολιτικές διεύρυνσης της συμμετοχής στην εκπαίδευση, και οι οποίες φαίνεται να έχουν αντικαταστήσει τις γραμμικές τροχιές του παρελθόντος, ανατροφοδοτούν τη συζήτηση για τις παλαιότερες και τις νέες μορφές ανισότητας (Reay et al., 2010). Ξεκινώντας από αυτό το σημείο, στην έρευνα μας μέσα από τη μελέτη του τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης, ένα πεδίο που δεν έχει διερευνηθεί αρκετά στην Ελλάδα, επιδιώκουμε να εντοπίσουμε τις πρακτικές και τις τεχνικές του εαυτού που οι λόγοι της απασχολισιμότητας και της εκπαιδευσιμότητας καθιστούν διαθέσιμες στους νέους.

Πρόκειται για λόγους που προσκαλούν τα άτομα να συμμετέχουν ως ενεργά και υπεύθυνα υποκείμενα, που θα μπορούν να ανταποκρίνονται σε αλλαγές και θα είναι σε θέση να διαχειρίζονται νέες καταστάσεις με σκοπό τη συνεχή βελτίωση της ζωής τους. Τα δεδομένα μας αποκαλύπτουν τις μορφές εξουσίας και τα μέσα της «πειθάρχησης», όπως εγγράφονται στο αφήγησις των υποκειμένων σχετικά με τις συνθήκες και τις διαδικασίες μέσα από τις οποίες επιλέγουν να γίνουν σπουδαστές των ΙΕΚ (Foucault, 2006). Στον πυρήνα του, ο λόγος τους αρθρώνεται γύρω από περιγραφές αποτυχίας, απογοήτευσης, έλλειψης εμπιστοσύνης, φόβου αποκλεισμού, άγχους και σπατάλης συμβολικών / υλικών πόρων.

Κύριο Παραδοτέο: Τελική Ερευνητική Έκθεση

Δράσεις διάχυσης των αποτελεσμάτων του προγράμματος:

Sarakinioti, A., Tsatsaroni, A., Matousi, M., Samaras, V. & Katsis, A. (2013). *The post secondary education pathways in Greece: Practicing choice to become trainable*, Paper

presented at the European Education Research Association Conference 2013, Network 23: Policy Studies and Politics of Education. Istanbul, Turkey (9-13 September).

Βασική Βιβλιογραφία

Ball, S. (2009). Lifelong learning, subjectivity and the totally pedagogised society in M. Peters, A.C. Besley, M. Olssen, S. Maurer, & S. Weber (eds) *Governmentality Studies in Education*. Sense Publishers (201-216).

Ball, S., Maguire, M., & Macrae, S. (2000). *Choice, pathways and transitions post-16: New youth, new economies in the global city*. London: RoutledgeFalmer

Bansel, P. (2007). Subjects of choice and Lifelong learning. *International Journal of Qualitative Studies in Education*. 20 (3): 283–300.

Bernstein, B. (2000). *Pedagogy, symbolic control and identity: Theory, research, critique*. Boston: Rowman & Littlefield.

Bloomer, M., & Hodkinson, P. (2000). The complexity and unpredictability of young people's learning careers. *Education and Training*, 42(2), 68–74.

Bourdieu, P. (1998). *Practical Reason. On the Theory of Action*. Cambridge: Polity Press.

Foucault, M. (1988). Technologies of the self In L. Martin, H. Gutman & P. Hutton (Eds) *Technologies of the self. A seminar with Michel Foucault*. London: Tavistock Publications (pp. 16-49).

Foucault, M. (2006). The means of correct training in H. Lauder, Ph. Brown, J-A. Dillabough (Eds) *Education, Globalization & Social Change*. Oxford University Press (pp. 124-137).

Grek, S., Lawn, M., Lingard, B. & Verjo, J. (2009). North by northwest: quality assurance and evaluation processes in European education. *Journal of Education Policy*. 24 (2): 121-133.

Matousi, M. (2012). *Education outside the University: Students' "Choice" of Public Vocational Training Institutions*. Unpublished Master Dissertation. University of the Peloponnese, Department of Social and Education Policy. Greece.

Reay, D., Crozier, G., & Clayton, J. (2010). 'Fitting in' or 'standing out: Working class students in UK higher education. *British Educational Research Journal*, 36(1), 107-124.

Samaras, V. (2012). *Education outside the University: Public Vocational Training Institutions - Needs and Perspectives*. Unpublished Master Dissertation. University of Peloponnese, Department of Social and Education Policy. Greece.